Turkish Studies *Social Sciences*

Volume 14 Issue 4, 2019, p. 1471-1488
DOI: 10.29228/TurkishStudies.23004
ISSN: 2667-5617
Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info / Makale Bilgisi

✍ *Received/Geliş:* 01.05.2019

✓ *Accepted/Kabul:* 10.08.2019

✍ *Report Dates/Rapor Tarihleri:* Referee 1 (21.05.2019)-Referee 2 (26.07.2019)

This article was checked by iThenticate.

SUÇ KURAMLARI: BİYOLOJİK VE PSİKOLOJİK YAKLAŞIMLAR: ELEŞTİREL BİR DEĞERLENDİRME

*Gökhan GÖKULU**

ÖZ

Bu çalışma biyolojik ve psikolojik suç kuramlarının boyutlarını inceleyerek bu konuda ortaya konulan erken dönem ve çağdaş teorilerin kriminoloji alanına yaptığı katkıyı incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma kriminoloji biliminin bir disiplin haline gelmesine katkıda bulunan bu teorilerin suç olgusunu hangi bağlamda ele aldığını ayrıntılı bir biçimde inceleyecektir. Suç olgusunu bireysel bir bağlamda ele alan biyolojik ve psikolojik temelli teorilere yönelik getirilen eleştiriler incelenerek bu eleştirilerin söz konusu teorilere ne tür bir katkı sağladığı ortaya konulacaktır. Çalışma bu anlamda literatürün basit bir biçimde ortaya konulmasından ziyade eleştirel bir değerlendirmesini içermeyi amaçlamaktadır.

Çalışma ilk olarak suç olgusuyla ilgili erken dönem biyoloji teorilerini ortaya koyduktan sonra bu teorilerin kriminoloji alanında yarattığı etkileri inceleyecektir. Erken dönem biyolojik teorilere getirilen eleştiriler incelendikten sonra gen temelli çağdaş biyolojik teorilerin içerikleri ele alınacaktır. Çalışmanın ikinci bölümünde ise suçla ilgili psikolojik temelli teorileri incelenecektir. Psikanalitik, Davranışçı, Bilişsel kuramların suç olgusuna bakışı ele alındıktan sonra temel kişilik özellikleri ve suç arasındaki ilişki analiz edilecektir. Çalışma son olarak psikopati ve suç arasındaki ilişkisini inceleyerek suç olgusuyla ilişkili biyolojik ve psikolojik teorilere yönelik eleştirilere yer verecektir. Çağdaş biyolojik ve psikolojik teorilerin toplumsal faktörleri de dikkate alması gerektiği çalışmada vurgulanmaktadır. Bu anlamda çağdaş kriminoloji teorileri bütüncül bir bakışla suç olgusunu incelemesi gerektiği çalışmanın altını çizdiği önemli noktalardan birisidir.

* Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, E-posta: gokhangokulu@hotmail.com

Anahtar Kelimeler: Suç, Biyolojik teoriler, Psikolojik teoriler, Kriminoloji.

CRIMINOLOGICAL THEORIES: BIOLOGICAL AND PSYCHOLOGICAL APPROACHES: A CRITICAL EVALUATION

ABSTRACT

This study aims to examine the dimensions of biological and psychological crime theories and the contributions of the early and contemporary theories on the field of criminology. The study will elaborate on these theories which contribute to the development of the science of criminology. Criticisms directed to the theories which are based on biological and psychological approaches and which deal with the phenomenon of crime in an individual context will be examined and the contributions of these theories will be scrutinized. In this sense, the study aims to include a critical evaluation of the literature rather than a simple review of it.

The study will first examine the early theories of crime based on biological approach and then examine the effects of these theories on the field of criminology. After examining the criticisms of early biological theories, gene-based contemporary biological theories will be discussed. In the second part of the study, psychological based theories of crime will be examined. To this aim, first, the approach of Psychoanalyses, Behavioral and Cognitive theories to crime will be examined and then the relationship between basic personality traits and crime will be analyzed. Finally, the study will examine the relationship between psychopathy and crime, and will criticize the approach of the biological and psychological theories to the fact of crime. It is emphasized in the study that contemporary biological and psychological theories should take social factors into account. In this sense, contemporary theories of criminology are one of the important points underlined by the study that it is necessary to examine crime phenomenon from a holistic perspective.

STRUCTURED ABSTRACT

The frequent occurrence of crime in modern society has also led to an increase in academic interest in understanding and revealing its dimensions. This intense interest in the phenomenon of crime stems from the fact that it is perceived as a social problem and perceived as a serious threat to social integration and reconciliation. In this sense, the phenomenon of crime is not only an object of academic interest, but also as a fact that governments attach importance to social integration.

The fact that crime is seen as important in terms of security and social integration has brought about different approaches to explain the concept of crime and to understand the reasons of crime. These different perspectives are not only manifested in disciplines such as criminology and sociology. Together with the rise of positivist approach, biological and psychological approaches to explain crime have been

brought up, and these approaches have tried to explain the phenomenon of crime through the basic assumptions of positivist paradigm.

In this study, biological and psychological approaches to explain the crime will be discussed. After introducing the early biological theories that try to explain the crime phenomenon, what is going on in gene-based approaches in the modern era will be briefly mentioned and also the critics will be discussed. In the second part of the study, psychological-based approaches to explain the phenomenon of crime will be included. In the second part of the study, psychological-based approaches to explain the phenomenon of crime will be included.

The views of psychoanalytic approach to explaining crime, the viewpoint of behavioral psychology to crime and the relationship between psychopathy and crime and the criticisms brought to these approaches will constitute the content of the second part of the study.

Modern evolutionist explanations attempt to explain the phenomenon of crime through the idea of socio-biology. At this point, the idea that genes are transformed in the evolutionary process and that the individual is prone to some tendencies in this evolutionary process constitutes the starting point of modern evolutionist explanations. According to this approach, the origin of modern human behavior such as parenting, aggression and sacrifice is realized through the transfer of genes in the evolutionary process. Evolutionary theories assume that if there is a particular trait in a population, it is likely that this trait may somehow contribute to ancestral reproductive success (Vito and Maahs: 2017: 87).

Modern era gene-based evolutionist explanations explain male-type aggressive behavior and the rape phenomenon and emphasize that the male reproductive advantage of having more than one sex partner leads to genetic consequences that support brain patterns for the use of force in seeking sexual intercourse. The views attempting to explain this situation emphasize that the failure of less violent tactics for sexual intercourse in some men may have an effect on the use of these genes by force. In this sense, the idea that men with a high tendency to aggression will transfer this tendency to other generations forms the basis of the evolutionary gene theories related to rape (Ellis and Walsh 1997: 234-235).

Schmallegger (2003: 103-104) states that psychological-based theories that try to explain the phenomenon of crime are focused on consciousness and unconscious individual factors and put forward the general characteristics of these theories as follows:

- The basic unit of analysis of psychological theories of crime is the individual. In this sense, the psychological characteristics of the individual rather than the social factors constitute the main point of the analysis.
- It is necessary to examine the personality traits of an individual in order to understand the basic motivation and main motivation of human behavior.

- Crime is a phenomenon that occurs as a result of improperly conditioned behaviors or pathological, dysfunctional mental processes in personality.

- Abnormal, pathological mental processes often occur as a result of inappropriate learning and conditioning in early childhood (Schmallegger 2003: 103-104).

Biological approaches to explain the phenomenon of crime are often criticized for ignoring the environmental factors that lead to crime, since they attach great importance to these factors and emphasize that the only cause that determines the crime is biological factors. Especially in the early period biological theories tend to explain the phenomenon of crime in a deterministic approach with the effect of positivism. However, contemporary biology theories do not regard crime as a single-cause structure, but acknowledge that environmental and social impacts also play a role in the realization of crime.

While contemporary biological theories reveal the relation of physical or biological characteristics to crime, unlike classical approaches, they do not base the relationship between crime and biology on a single cause plane. Contemporary approaches tend to explain the impact of certain biological properties or biochemical structures in the body on crime. Crews (2009: 198) acknowledges that contemporary biosocial theories have the effect of social factors, and states that biosocial approaches tend to explain crime through biological factors and summarize modern biosocial approaches as follows:

Modern bio-social theories seek to integrate beliefs about the sociological development of behavior (ie, social learning, conditioning) with the biological development of the individual in behavior. Unlike previous biological theories that express the heredity of behavior, bio-social theories suggest that there may be a genetic predisposition to specific behaviors. (Crews 2009: 198).

Psychological approaches emphasize that psychological differences exist between criminal individuals and other individuals. These differences can sometimes go to different points until the lack of empathy abilities of the guilty individuals, sometimes the delay of pleasure behaviors are not developed and they tend to be impulsive, sometimes they can not live in harmony with the internal conflicts and environment (Dolu 2012: 205). Although psychological theories of crime are successful in explaining the reasons for the crime of individual cases which we may consider as pathological, they cannot explain the reasons of the crime of normal individuals.

Conclusion: The theories of crime based on biological and psychological basis explain the phenomenon of crime through individual factors and emphasize that the guilty individuals are different from other individuals in terms of biological or psychological characteristics. Although the theories of crime based on biological and psychological basis have a structure that includes many different approaches within itself, it can be said that these theories began to deal with the phenomenon of crime with a methodological consistency, and began to deal with the phenomenon of crime based on measurable

testable data required by scientific discipline, not on metaphysical supernatural forces or non-measurable philosophical concepts.

Keywords: Crime, Biological theories, Psychological theories, Criminology.

Giriş

Modern toplumu geleneksel yapılardan ayıran en önemli özelliklerden birisi de farklılık ve çeşitliliğin bir arada bulunduğu yapıları içerisinde barındırmasıdır. Bu farklılıklar sınıfsal, ideolojik, etnik ve kültürel pek çok boyutu içerisine alabilmektedir. Bu anlamda modern toplum geleneksel bir yapıya göre çok daha kompleks ve farklı unsurların kesişim noktası olarak görülebilir.

Toplumsal, siyasal ve kültürel yapılardaki bu farklılıklar, sadece modern yaşamın çeşitliliğinin ve zenginliğinin bir göstergesi olarak değil, aynı zamanda çatışmanın anominin ve suç olgusunun yüksek bir oranda gözlemlenmesinin de bir nedeni olarak değerlendirilebilir. Bu anlamda kent gerek nüfus yoğunluğu gerekse bu nüfusun heterojen yapısı nedeniyle toplumsal kontrolün zayıfladığı bölgeler olarak suçun yoğun bir biçimde gözlemlendiği bölgelerdir(Karasu 2008:258).

Modern toplumda suç olgusunun sıklıkla gözlemlenmesi aynı zamanda onu anlamaya ve boyutlarını ortaya çıkarmaya yönelik akademik ilginin artmasını beraberinde getirmiştir. Suç olgusuna yönelik bu yoğun ilgi onun toplumsal bir sorun olarak görülmesi toplumsal bütünleşme ve uzlaşma noktasında ciddi bir tehdit olarak algılanmasından kaynaklanmaktadır. Bu anlamda suç olgusu sadece akademik bir ilgi nesnesi olarak değil hükümetlerin de toplumsal bütünleşme açısından önem atfettiği bir olgu olarak dikkat çekmektedir.

Suç olgusunun güvenlik ve toplumsal bütünleşme açısından önemli olarak görülmesi kavramı açıklamaya ve nedenlerini anlamaya yönelik farklı yaklaşımları beraberinde getirmiştir. Bu farklı bakış açıları sadece kriminoloji sosyoloji gibi disiplinler alanında kendini göstermemiştir. Pozitivist yaklaşımın yükselişi ile birlikte suçu açıklamaya yönelik biyolojik ve psikolojik yaklaşımlar da gündeme gelmiş bu yaklaşımlar suç olgusunu pozitivist paradigmanın temel sayılırları üzerinden açıklamaya çalışmışlardır.

Çalışmada suç olgusunu açıklamaya yönelik biyolojik ve psikolojik yaklaşımlar ele alınacaktır. Suç olgusunu açıklamaya çalışan erken dönem biyolojik teorilere yer verildikten sonra modern dönemde gen temelli yaklaşımların neler olduğuna kısaca değinilecek aynı zamanda bu yaklaşımlara yönelik getirilen eleştiriler ele alınacaktır. Çalışmanın ikinci kısmında ise suç olgusunu açıklamaya yönelik psikolojik temelli yaklaşımlara yer verilecektir. Psikanalitik yaklaşımın suçu açıklamaya yönelik görüşleri, davranışçı psikolojinin suç olgusuna bakış açısı psikopati ve suç arasındaki ilişkiler ve yine bu yaklaşımlara getirilen eleştiriler ikinci bölümün içeriğini oluşturacaktır.

Erken Dönem Biyolojik Temelli Yaklaşımlar

Suç olgusunu açıklamaya yönelik biyolojik temelli yaklaşımlar suçu anlamaya ve açıklamaya yönelik ilk girişimler olarak yorumlanabilir. 18. yüzyıldan itibaren bilimsel alanda popülerite kazanan pozitivist yaklaşımla birlikte suç olgusunu açıklamaya çalışan görüşler de gözlemlenebilir en somut birim olan bireyi ön plana çıkarmaya başlamıştır. Dolu (2012:153) Klasik Okul anlayışından Pozitivist Okul anlayışına geçişle birlikte kriminoloji ve suç araştırmalarının ekseninin suçlu davranıştan suçlu birey anlayışına evrildiğinin belirterek bu dönemdeki araştırmaların determinist karakterinin altını çizmektedir.

“Biyolojik teorilere göre suç teşkil eden davranışlar, esasen bireyin kontrolü dışında cerayan eden bir takım biyolojik mekanizmalar neticesinde meydana gelen ve iradenin herhangi bir etkisinin olmadığı refleksif davranışlardır.” (Dolu 2012:153).

Pozitivist bilim anlayışı, metafizik kavramların bilimin konusu dışında kaldığını ölçülebilir ve gözlemlenebilir olanın bilimin çalışma alanı içerisine girmesi gerektiğini vurgularken bu gözlemlenebilir düzenliliklerden bilimsel kanunların çıkarılabileceğini dolayısıyla her olgunun belirli sebeplerinin bu bilimsel anlayış içerisinde ortaya konulabileceğini iddia etmektedir.

Bu pozitivist anlayışın bir yansıması olarak suçla ilgili ilk biyolojik teoriler insanlardaki belirli fizyolojik özelliklerin vücut yapısı ya da kafatası büyüklüğü gibi ölçülebilir ve gözlemlenebilir fizyolojik özelliklerin suçla ilişkili olduğunu iddia etmişlerdir. Erken dönem biyolojik teoriler insan vücudundaki karakteristik bazı özellikleri inceleyerek suçlu bireylerle suç işlemeyen bireyler arasında belirli biyolojik farklılıklar olabileceğini öngörmüşlerdir.

Bu anlamda suç olgusunu açıklamaya çalışan erken dönem biyolojik teoriler, hapisanedeki suçluların biyolojik olarak öne çıkan bazı özelliklerini ölçümler yoluyla ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Burada amaçlanan nokta suçlu bireyler ve suçlu olmayan bireyler arasındaki biyolojik farklılıkları gözlemler yoluyla belirlemek ve ortaya koymaktır.

Erken dönem biyolojik teorilerin temel noktalarından bir diğerini de pozitivist bilim anlayışına bağlı olarak insan davranışının özgür iradeye indirgenemeyeceğini bu davranışın altında belirli sebeplerin olduğu görüşü oluşturmaktadır. Bu yaklaşım aydınlanma düşüncesiyle ortaya çıkan Klasik Okul'un yaklaşımıyla farklılıklar göstermektedir..

Klasik Okul aydınlanma anlayışına paralel olarak insan eylemini rasyonel ve iradi bir eylem olarak ön plana çıkarırken suç olgusunun gerçekleşmesini bütünüyle kar zarar ilişkisi üzerinden açıklamaktaydı. Bu yaklaşıma göre bireyler herhangi bir eylemi gerçekleştirirken mümkün olduğunca acıdan kaçıp haz elde etmek istemektedirler. Klasik okula göre suçun ortaya çıkışı cezaların suç sonucunda elde edilen hazdan az olmasından kaynaklanmaktaydı. Bununla birlikte erken dönem biyolojik teoriler insan davranışının özgür iradeden ziyade biyolojik özelliklerden kaynaklandığını düşünme eğilimindeydiler(Miller 2009:185).

Suç olgusunu açıklamaya çalışan erken dönem biyolojik teorilerin en bilinenleri prenoloji ile ilgili olanlardır. Prenoloji bireylerin kafa yapısı ile davranışları arasında ilişki kurmayı amaçlayan alanı kapsamaktaydı. Bu anlayış suçlu bireylerin kafa yapısının suç işlemeyen bireylere göre daha farklı olduğunu düşünerek gözlemler ve ölçümler yoluyla bu farklılıkları ortaya koymayı amaçlamaktaydı.

Lombroso ve Suçlu Doğanlar

Pozitivist bilim anlayışını kriminoloji bilimine ilk uygulayan bilim insanlarından birisi de İtalyan Cesare Lombroso'ydu. Lombroso Klasik Okul'un suç olgusunu özgür irade anlayışına bağlayan ve bunun bir seçim olduğunu vurgulayan fikrine karşı çıkmaktaydı. Lombroso fizyonomi yaklaşımlarındaki fikirlerden ve kavramlardan etkilenecek insan davranışının belirli biyolojik özellikler sonucunda ortaya çıktığını vurguladı. Lombroso, temelde bireylerin suçu miras aldığını ve birinin "suçlu olarak doğduğunu" iddia etti (Miller 2009:185).

Lombroso, Charles Darwin'in doğal seleksiyon teorisinden etkilenecek bu kavramı kriminolojiye uyarladı. Suçlu bireylerin henüz biyolojik gelişimlerini tamamlamadığını, suçlu olmayan bireylere göre daha aşağı düzeyde olduklarını düşünen Lombroso suçun bu nedenle gerçekleştiğini ifade etmektedir. Lombroso, Darwin'in evrim sürecinde canlıların biyolojik olarak değişim gösterdiğini ve giderek karmaşık ve gelişmiş canlıların ortaya çıktığı fikrinden etkilenecek modern suçluların ilkel atalarıyla aynı fiziksel özelliklere sahip olduğu fikrini ileri sürmüştür(Vito ve Maahs:2017:69)

Lombroso atavistik anomali gösteren bireylerin fiziksel özellikleri ve zeka kapasiteleri açısından diğer bireylere göre daha aşağı bir konumda olduğunu belirterek bu özellikler gösteren

bireylerin suç işleme eğiliminde olduğunu vurgulamaktadır. Lombroso fiziksel özelliklere bakılarak bu bireylerin ortaya çıkarılabileceğini ifade etmektedir.

“..kıvrık burun, geniş çene kemiği, güçlü köpek dişleri, uzun kollar, çıkıntılı elmacık kemikleri, çok fazla vücut tüyünün bulunması, girinti çıkıntıları tam olarak belli olmayan kıvrımlara sahip kulaklar ile farklı renklerdeki gözlere sahip olmak sayılabilir. Böylece bu tiplere uyan insanları tarih öncesi devirlerde olduğu varsayılan ilkel insanlara benzettiği ve bu nedenle de suça, özellikle de saldırganlık ve şiddet içeren suçları işlemeye müsait olduklarını düşündüğü görülmektedir” (Dolu 2012:156).

Lombroso, Suçlu Adam Üzerine isimli çalışmasını temelde yukarıda bahsedilen fikirler üzerine inşa etse de gelen eleştiriler sonucunda suçun temelde biyolojik bir etken olmakla birlikte bazı sosyal faktörlerin de suç olgusunu ortaya çıkarabileceğini kabul etmiştir. Lombroso sonraki çalışmalarında yoksulluk, adalet sistemindeki yolsuzluklar, aşırı pahalılık ve göç gibi toplumsal olguların da suç olgusu üzerinde etkisi bulunabileceği düşüncesine yaklaştı. Bu bakımdan sonraki yıllarda Lombroso katı biyolojik determinist yaklaşımından vazgeçerek, suç üzerinde genetik ve çevresel faktörlerin etkili olduğunu vurgulamış, biyolojik ve sosyal faktörlerin birleşimiyle suç olgusunun ortaya çıktığını kabul etmiştir (Vito ve Maahs:2017:69)

Lombroso’nun çalışmaları modern kriminoloji açısından suç olgusunu indirgemeci ve yüzeysel bir bakışla değerlendiriyor gibi görülebilir. Bununla birlikte kriminolojinin bir disiplin haline gelmesinde erken dönem pozitivist biyolojik açıklamaların azımsanamayacak bir rolü bulunmaktadır.

Williams,(2012:145) Lombroso’nun modern kriminoloji biliminin oluşmasına katkısını şu şekilde ifade etmektedir.“Ölçülebilir ve doğrulanabilir verilerin toplanması yoluyla amprik doğrulamaya yönelik varsayımların ortaya konulması ve bu varsayımların bilimsel yöntemler aracılığıyla kanıtlanmaya çalışılması bilimsel bir bakış açısını ve disiplini gerektiren pozitivist bir kriminolojik çalışma okulunun temelini oluşturmaktaydı.”

Lombroso’nun genetik faktörler üzerinden suç ve suçlu bireyi bulmaya yönelik girişimleri bu alandaki girişimlerin ve açıklama çabalarının artmasına neden olmuştur. Farklı biyolojik özelliklerin suça olan etkisi bu bağlamda tartışılmaya başlanmıştır. Bu konudaki en dikkat çeken alanlardan birisi de Somatotip Okuludur.

Somatotip Okulu insan davranışları ile insan anatomisi ve vücut yapısı arasındaki ilişkileri incelemektedir. Bu bağlamda bireyin vücut yapısı ile davranışları arasındaki nedensellik araştırılmaktadır. Bu yaklaşımın en sistematik halde ortaya konulanlarından birisi de William Sheldon tarafından ortaya konulan modeldir. Sheldon 3 farklı vücut tipi üzerinden birey davranışlarını ve karakterlerini tasnif etmiştir. Bu tipler sırasıyla Endomorfik, Mezomorfik ve Ektomorfik tiplerdir (Williams 2012:145).

Endomorfik tipler yuvarlak vücut hatlarına sahip, şişman olarak nitelendirilebilecek sınıflamaya girmekteyken, Mezomorfik bireyler atletik kaslı ve sportmen vücut tipine girmektedir. Son olarak Ektomorfik bireyler ise zayıf hassas bünyeli narin vücut yapısına sahip bireyler olarak tanımlanmıştır.Sheldon, endomorfik vücut yapısına sahip bireylerin dışa dönük neşeli ve sosyal olduğunu ifade ederken, mezomorfik vücut tipine sahip bireylerin saldırgan eğilimli, kendilerine aşırı güvenen kimseler olduğunu belirtmiştir. Son olarak Ektomorfik bireylerin ise içe kapanık utangaç bir mizaçlarının olduğunu, insanlarla kolay iletişim kuramadıklarını vurgulamıştır (Williams 2012:146).

Sheldon 200 suçlu bireyi kapsayan çalışmada suçlu bireylerin daha çok Mezomorfik vücut tipine sahip olduğunu iddia etmiştir. Bununla birlikte bu çalışması metodoloji ve kullanılan istatistiki yöntemler nedeniyle eleştiriler almıştır. Daha sonra Harvard üniversitesinden Eleanor ve Sheldon Glueck’in 500 kişi üzerinde yapmış olduğu araştırmalarında suç işleyen bireylerin büyük

çoğunluğunun Mezamorfik vücut tipine girdiği ortaya konulmuştur. Bununla birlikte çalışma vücut tiplerinin suçluluğu açıklayan tek faktör olmadığının altını çizmektedir (Vito ve Maahs:2017:70).

Suç olgusunu biyolojik faktörler üzerinden açıklamaya yönelik girişimler, Lombroso'dan sonra suç , vücut tipi, etnisite ve zeka gibi kavramlarla ilişkilendirmeye çalışmıştır. Bununla birlikte, salt biyolojik özellikler üzerinden suç olgusunu açıklama çabası eğer toplumsal faktörlerin önemi üzerinde durulmuyorsa çok ciddi önyargıları da içerisinde barındırır. Bu bakımdan biyolojik temelli teorilerin uyguladığı bilimsel yöntemin geçerliliği, suç olgusunu hangi kriterler üzerinden ölçtüğü bilimsel bir çalışmanın gerektirdiği prosedürlerin çok daha ötesinde doğrulanması gereken elzem bir zorunluluk da taşımaktadır.

Örneğin Amerika Birleşik Devletleri'nde suç olgusunu ırk üzerinden açıklama çabası siyahi bireylere yönelik etiketleme ve polislerin siyahi insanların işlediği sapma eylemlerine karşı daha toleranssız davranmasının sonucu olabilir (Mushanga 2011:50). Bu noktada suç olgusunun toplumsal boyutuna bakmadan, ceza adalet sistemlerindeki önyargılı tutum ve uygulamaları açıklamadan salt biyolojik etmenlerin varlığıyla suç kavramı arasındaki ilişkiye bakmak çoğu zaman yanlış çıkarımlar ve indirgemeleri de beraberinde getirecektir.

Erken dönem biyolojik suç teorilerinin önemli bir kısmı Darwin'in evrim teorisinden etkilenmesi ve suç olgusunu bu evrimci bakış açısına uyarlamasını içermekteydi. O dönemki bilimsel gelişmeler henüz gen kavramıyla tanışmadığı için bireylerin atalarından almış olduğu fiziksel ve bilişsel özelliklerinin nasıl aktarıldığına yönelik konuları içeren kalıtım kavramı henüz gizemini koruyordu (Rafter 2008:48).

Suç olgusunu açıklamaya çalışan erken dönem evrimci açıklamalar gen kavramı üzerinden olmasa da insanın yapısının belirli çevresel koşullarda bozulduğunu ileri sürüyorlardı. Buna göre birey çevresel koşulların etkisi altında bozulmaya maruz kalabilirdi. Epilepsi, çeşitli fiziksel bozulmalar ve suç olgusu erken dönem evrimci açıklamalara göre bu değişimden kaynaklanan anormallikler olarak açıklanabilirdi (Rafter 2008:48).

Suç olgusunu açıklamaya çalışan biyolojik temelli yaklaşımlar özellikle 1950'li yıllardan itibaren azalma eğilimi göstermektedir. Mevcut bilimsel yöntem ve tutarlılıklara yönelik eleştirilerin dikkate alınarak hipotezlerin doğrulanması için yüksek bir bütçenin gerektirdiği bir yapıyı içermeye zorunluluğu, sosyal bilimlerin gelişme kaydetmesiyle sadece biyolojik özelliklerin suç olgusunu açıklamaya yetmeyeceği görüşünün ağırlık kazanmaya başlaması gibi faktörler bu durumun nedenleri arasında gösterilebilir (Barlow ve Kauzlarich 2010:39).

Biyolojik temelli erken dönem teorilerin eleştirildiği bir diğer nokta ise suç olgusunu sadece resmi istatistikler üzerinden daha açık bir ifadeyle hapis cezası alan mahkumlar üzerinden suç olgusunu incelemesiydi. Bu tür bir analiz biçimi suç olgusunun sadece hapse giren alt sınıf mahkumları kapsamakta hapse girme olasılığı daha düşük olan beyaz yaka suçluları göz ardı etmekteydi. Benzer biçimde siyasi suçların ve organize suçların bu tür bir analize dahil edilme olasılıkları daha düşüktü (Cullen ve Wilcox 2010'dan aktaran Winterdyk 2016:104).

Erken dönem biyolojik teorilere getirilen bir diğer eleştiri ise pozitivist temelli bu yaklaşımların insan istencini ve özgür iradeyi devre dışı bırakarak suç olgusunu sadece biyolojik kavramlara indirgemesiydi. Bu tür bir bakış açısının ırkçılığa ve totaliter cezalandırma eğilimlerine yol açma ihtimali oldukça fazlaydı. Son olarak bu yaklaşıma getirilen bir diğer eleştiri ise suç olgusu üzerinde hangi çevresel ve genetik faktörlerin tam olarak etkisi olduğunu sistematik bir biçimde açıklamaktan yoksun olduklarıdır (Cullen ve Wilcox 2010'dan aktaran Winterdyk 2016:104).

Çağdaş Biyolojik Yaklaşımlar

Erken dönem biyolojik yaklaşımların yukarıda saydığımız gerekçelerle eleştirilmesi, sosyal bilimlerin 20. Yüzyıldan itibaren gelişim göstermesi gibi nedenler suç olgusunu açıklamaya yönelik

biyolojik yaklaşımların öneminin azalmasına neden olmuştur. Suç olgusu açıklamaya yönelik toplumsal yaklaşımların yükselişi çağdaş biyolojik yaklaşımların suç olgusunu açıklamaya yönelik bakış açılarını dönüşüme uğratmıştır. Çağdaş biyolojik yaklaşımlar biyolojik faktörlerle birlikte çevresel ve toplumsal faktörlerin suç olgusunun ortaya çıkmasında etkili olduğunu kabul etmektedirler (Winterdyk 2016:104).

Çağdaş biyolojik temelli yaklaşımlar suç olgusunun kompleks bir yapıya sahip olduğunu sadece biyolojik faktörlerin tek başına suç olgusunu açıklamada yeterli olamayacağı bakış açısını benimsemişlerdir. Bu anlamda suç çok boyutlu bir biçimde ele alınması gereken salt biyolojik faktörlerin etkili olduğu bir olgu değildir. Çağdaş biyolojik yaklaşımlar suç olgusunun biyo-sosyal faktörlerin etkili olduğu bir süreç sonucunda gerçekleştiğini vurgulamaktadırlar. Buna göre biyolojik faktörler uygun toplumsal faktörlerle etkileşim içerisine girdiğinde suç olgusunun gerçekleşme olasılığı belirlemektedir(Winterdyk 2016:104).

Suç olgusunu açıklamaya çalışan modern teoriler gen olgusunun suç üzerinde etkili olduğu varsayımından hareket etmektedirler. Genetik bilimiyle ilgili araştırmalar Mendel'in kalıtım üzerine yapmış olduğu çalışmalarla başlamaktadır. Bununla birlikte genlerimizin davranışlarımızı nasıl ve ne oranda etkilediği ile ilgili bilgimiz halen sınırlı ve gelişmektedir. Bu anlamda 1950'li yıllardaki genetik kodların keşfedilmesiyle birlikte kalıtsal özelliklerimizin nesilden nesile aktarılma sürecinin mümkün olduğu anlaşılmaya başlanmıştır. Bu keşif sürecinin bir boyutu da, insan genetik materyali taşıyan kromozomların yapısının ve fonksiyonunun netleştirilmesiydi. (Crews 2009:194)

Genetik ve suç arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışan çağdaş yaklaşımların en bilinen örneklerinden birisi de XYY bir diğer adıyla süper erkek sendromudur. Bu yaklaşıma göre her bireyde normalde 23 çift kromozom bulunmaktadır. Bu kromozomlardan bir çifti cinsiyeti belirleyen kromozomdur. Cinsiyet kromozomları, X ve Y olarak adlandırılır. Dişiler, XX'nin erkekler, XY'nin bir kombinasyonunu taşır. Cinsiyetin oluşumu sırasında gebelikte kimi zaman bazı anormallikler oluşabilmektedir. Crews (2009) bu durumu şu şekilde özetlemektedir.

Cinsiyetin belirlenmesi sürecinde bazı erkekler fazladan bir Y kromozomu (XYY) ile dünyaya gelebilir. Hatalı bir şekilde XYY sendromu olarak adlandırılan, bu kromozom modeli taşıyan bir "süper erkek" genellikle normal bir görünüme sahiptir ve genetik olarak başka bir nedenden dolayı test edilmediği sürece fazladan bir Y kromozomu taşıdığını muhtemelen bilemez. Fazladan Y kromozomunun testosteronda üretim artışı sağladığı, XYY erkeklerinin bu gerekçeyle daha agresif oldukları ve daha çok şiddet davranışı gösterdikleri iddia edilmektedir(Crews 2009:194).

Bu teori ile ilgili çalışmaları incelediğimizde XYY kromozuna sahip erkeklerin daha fazla oranda suç işleme olasılıklarının olduğu söylenebilir. Bununla birlikte bu erkeklerin işledikleri suçlar, şiddet suçu sınıfına girmekten ziyade mala karşı işlenen suçlar sınıfına girmektedir. Bu konuda yapılan çalışmalar sonucunda ortaya çıkan bir diğer dikkat çekici veri ise, akıl hastaneleri ya da ceza kurumlarındaki oranlara baktığımızda XYY kromozuna sahip erkeklerin XY kromozuna sahip erkeklere göre daha fazla oranda yer almasıdır(Katz ve Chambliss: 1991'den aktaran Vito ve Maahs:2017:71) Bu durum XYY kromozomunun suç işlemede belirli bir etkisinin olabileceğini göstermektedir.

XYY kromozuna sahip erkeklerin zeka düzeyinin, diğer bireylere göre daha düşük olması bu bireylerde suçun daha sık gözlemlenmesinin nedeni olabilir. Bununla birlikte XYY kromozomunun toplumda görülme sıklığına baktığımızda (1/1000) bu durumun oldukça nadir görülmesi ve sadece belirli suç türlerinde fark yaratması erkek suçluluğunu açıklama adına bir veri oluşturmamaktadır. Bu anlamda kadın ve erkek bireylerin suç işleme oranlarındaki büyük farkı açıkladığı söylenemez (Vito ve Maahs:2017:71).

Gen temelli Aile, Evlat Edinme ve İkizler Üzerine Yapılan Çalışmalar

Genlerin suç olgusu üzerindeki etkisini ölçmeyi hedefleyen çalışmalar genin suçluluk üzerindeki etkisini incelerken aynı aile fertlerinin genetik bakımdan birbirlerine yakın olmasına karşın suç işleme oranı arasında bir fark bulunup bulunmayacağı noktasına odaklanmaktadır. Suç ve gen arasındaki ilişkiyi ölçen evlatlık edinme çalışmaları evlatlık verilen çocuklarla gerçek anne babasında yetiştirilen kardeşler arasında suç işleme oranları açısından bir fark olup olmadığını ölçerek genlerin suç üzerindeki rolünü ortaya çıkarmaya çalışmaktadır. Benzer biçimde ikizler üzerine yapılan çalışmalar da genetik faktörler ve çevresel özelliklerin suçluluk olgusu üzerindeki etkilerini sorgulamaktadır(Siegel ve Senna 2005:87).

Suçla ilgili aile çalışmaları incelendiğinde bu çalışmalar suç işleyen bireylerin ailelerinde de suç işleyen bireyler olma olasılığının yüksek olabileceği kabulünden hareket etmişlerdir. Örneğin Sheldon Glueck ve Eleanor Glueck bireylerin aile tarihlerini inceledikleri çalışmalarında, aile geçmişlerinde suç işleyen aile mensubu bulunan erkek çocuklarının aile geçmişinde böyle bir suç bulunmayan ailelere mensup erkek çocuklara göre daha yüksek oranda suç işlediklerini ortaya çıkarmıştır (Reid 2006:89).

Aile ve suçluluk ile ilgili yapılan çalışmalar her ne kadar aile geçmişi ve suç arasında bağlantı bulmanın suç olgusuyla ilgili biyolojik bir kanıt olarak görülebileceği ön kabulüne sahip olsa da eleştirilere maruz kalmıştır. Sadece aile geçmişinden hareketle genlerle ilgili çıkarımlarda bulunmak ortak kültürel ekonomik arka planı görmezden gelmek anlamı taşıyacaktır (Reid 2006:89). Bu bakımdan suç olgusunun öğrenilen ve içselleştirilen bir davranış olabileceği aynı toplumsal ve kültürel normların bireyleri suç işlemeye yönlendirebileceği unutulmamalıdır.

Evlat edinme çalışmaları da doğumdan sonra evlat edinilen kardeşlerle biyolojik anne babasında kalan kardeşlerin ileriki yaşamlarında suç işleme durumlarını araştırarak bu durumun biyolojik olup olmadığını test etmeye odaklanmıştır. Bu çalışmalarda genetik faktörlerin suç olgusu üzerinde belirli bir etkisi bulunabileceği ortaya çıksa da bu etkinin düşük olduğu belirtilmiştir(Gottfredson ve Hirschi 1990:60).

Son olarak ikizler üzerinde yapılan çalışmalar çevresel faktörleri kontrol ederek genetik faktörlerin suç olgusu üzerindeki etkisini ortaya koymaya çalışmışlardır. Bu çalışmalar özellikle genetik açıdan çok büyük benzerlik gösteren tek yumurta ikizlerine odaklanmıştır. Bu çalışmaları incelediğimizde genellikle farklı sonuçlar bulma eğiliminde oldukları söylenebilir. Sonuç olarak genetik faktörlerin ikizlerin suç işleme eğilimi üzerindeki etkisi sınırlı olmakla birlikte aynı çevreden kaynaklanan bulaşıcı anti sosyal davranış biçimleri suçun ortaya çıkmasında bu çalışmalarda gözden kaçırılan bir boyut olarak dikkat çekmektedir (Reid 2006: 90-92).

Biyokimyasal Faktörler ve Modern Dönem Evrimci Açıklamalar

Suç olgusuyla ilgili biyokimyasal yaklaşımlar, çeşitli hormon ya da nörotransmitter denilen nöronlar arasında iletişimi sağlayan maddelerin, normal bireylere kıyasla suç işleyen bireylerde farklı oranlarda bulunduğu varsayımından hareketle suç olgusunu açıklamaktadır. Örneğin suçlu davranışı erkeklik hormonu olan testosteron miktarının suç işleyen bireylerde fazla olmasına bağlayan görüşler bulunmaktadır(Vito ve Maahs:2017:79).

Testosteron seviyesi yüksek olan bireylerin daha fazla suçlu davranış eğilimini öngören bu yaklaşım çeşitli çalışmalarca kısmen de olsa doğrulanmıştır. Örneğin Booth ve Osgood'un(1993) yapmış olduğu çalışmalarında testosteron seviyesi ve erkek suçluluğu arasında orta düzeyde anlamlı bir ilişkinin varlığı ortaya çıkarılmıştır. Bununla birlikte testosteron seviyesi ve suç arasındaki ilişki bireylerin toplumsal çevresiyle girdiği ilişkiden etkilenmektedir. Daha açık bir ifade ile gençliğinde suçla ilgili alt kültürlerle etkileşim içerisinde olan yüksek testosteron oranına sahip bireylerin suç işleme olasılığı daha fazla gözükmektedir(Booth ve Osgood 1993:93).

Testosteron ve suç arasındaki ilişki belirli oranlarda suç olgusunu açıklayabilse de bu etkinin toplumsal çevreyle etkileşim sonucunda ortaya çıktığını ve dolayısıyla bu durumun sınırlı olduğunu hatırlamak gerekir. Bu çalışmalarla ilgili bir diğer eleştirilebilecek nokta ise testosteron yüksekliğinin sadece saldırgan davranışlarla ilişkili olduğu mala karşı işlenen suçlar ya da beyaz yaka suçlar gibi farklı suç türlerini açıklamada yetersiz olduğu söylenebilir.

Suçla ilgili biyokimyasal açıklamalardan bir diğeri de seratonin eksikliği ve suç arasında bağlantı kuran görüşlerdir. Bu yaklaşıma göre beyindeki nörotransmitter olan seratonin eksikliği bireylerin saldırgan davranışı engellemesinin önüne geçmekte, bu durum da suçun artmasına neden olmaktadır. Bu konuda yapılan çalışmalar genellikle erkek yetişkinler üzerinde gerçekleştirilmiştir ve seratonin eksikliğinin bireylerde saldırgan davranışları tetikleyebileceği sonucuna ulaşmıştır (Moore, Scarpa, ve Raine, 2002).

Modern dönem evrimci açıklamalar sosyo-biyoloji fikri üzerinden suç olgusunu açıklama girişiminde bulunmaktadır. Bu noktada genlerin evrimsel süreç içerisinde dönüşüme uğradığı ve bireyin bu evrimsel süreçte bazı eğilimlere yatkın olduğu görüşü modern evrimci açıklamaların çıkış noktasını oluşturmaktadır. Bu yaklaşıma göre ebeveynlik, saldırganlık ve fedakarlık gibi modern insan davranışlarının kökeni evrimsel süreç içerisindeki genlerin aktarılması yoluyla gerçekleşmektedir. Evrim teorileri, eğer bir popülasyonda belirli bir özellik varsa, bu özelliğin ataların üreme başarısına bir şekilde katkıda bulunma ihtimalinin yüksek olduğunu varsaymaktadır (Vito ve Maahs:2017:87).

Modern dönem gen temelli evrimci açıklamalar erkek tipi saldırgan davranışı ve tecavüz olgusunu açıklarken Birden fazla seks partnerine sahip olmanın getirdiği erkek üreme avantajının, cinsel ilişki arayışında zor kullanmaya yönelik beyin kalıplarını destekleyen genetik sonuçlara yol açtığını vurgulamaktadır. Bu durumu açıklamaya çalışan görüşler bazı erkeklerde cinsel birleşme için daha az şiddet içeren taktiklerin başarısız olması sonucunda bu erkeklerin genlerinin zor kullanarak bu eylemi gerçekleştirmesi yönünde etkide bulunabileceğini vurgulamaktadır. Bu anlamda saldırganlık eğilimi yüksek erkeklerin diğer kuşaklara bu eğilimi aktaracakları tecavüzle ilgili evrimsel gen teorilerinin temelini oluşturmaktadır (Ellis ve Walsh 1997: 234-235).

Suç Olgusunu Açıklamaya Yönelik Psikolojik Yaklaşımlar

Suç olgusunu psikolojik boyutlarıyla değerlendiren yaklaşımlar, bireylerin zeka, kişilik özellikleri, bilişsel yapıları ve davranışsal özellikleri gibi kişisel olarak nitelendirebileceğimiz faktörlerin suç olgusuyla ilişkisi üzerine yoğunlaşmışlardır. Her ne kadar kriminoloji literatüründe psikoloji ve sosyal psikoloji alanında yapılan farklı çalışmalar toplumsal faktörlerle beraber suç olgusunu işleme eğiliminde olsalar da (Dolu 2012:184) bu bölümde incelenen yaklaşımlar bireysel özellikler üzerine yoğunlaşan psikolojik teorileri içerecektir.

Schmallegger (2003:103-104) suç olgusunu açıklamaya çalışan psikolojik temelli teorilerin bilinç ve bilinçdışı bireysel faktörlere odaklandığını ifade ederek bu teorilerin genel özelliklerini şu şekilde ortaya koyar

- Psikolojik temelli suç teorilerinin temel analiz birimi bireydir. Bu anlamda toplumsal faktörlerden ziyade bireyin psikolojik özellikleri analizin temel noktasını oluşturur.
- İnsan davranışlarının temel güdüsü ve başlıca motivasyonu anlamak için bireyin kişilik özelliklerini incelemek gerekmektedir.
- Suç, uygun olmayan bir biçimde koşullandırılmış davranışların ya da kişilikteki patolojik, işlevsiz zihinsel süreçlerin sonucunda gerçekleşen bir olgudur.
- Anormal, patolojik zihinsel süreçler genellikle erken dönem çocuklukta uygunsuz öğrenme ve koşullanma biçimleri neticesinde gerçekleşir (Schmallegger 2003:103-104).

Psikanalitik Teori ve Suç

Suç olgusunu açıklamaya yönelik psikolojik yaklaşımların temelini oluşturan psikanalitik yaklaşım sadece suç olgusu açısından değil insan davranışlarının açıklanması noktasında da oldukça zengin bir katkıda bulunmuştur. Psikanalitik yaklaşım, insan davranışının mekanik basit bir etki tepki mekanizması şeklinde ortaya çıktığı görüşüne karşı çıkmaktadır. Psikanalitik yaklaşıma göre insan kendi içerisinde çelişen noktaları da bulunan oldukça kompleks bir karar verme mekanizmasına sahip bir canlıdır. Bu yaklaşıma göre insan davranışını anlayabilmemiz için sadece bilincimize değil kişiliğimizin oluşumunda önemli bir rolü bulunan bilinç dışına da odaklanmamız gerekmektedir.

Psikanalitik yaklaşımın temelini oluşturan isimlerden Freud'a göre benlik kendi içerisinde farklı ve birbirine karşıt unsurlardan oluşan bir yapıyı içermektedir. Freud bireyin benliğini İd, Ego ve Süperego kavramları üzerinden incelemektedir. Freud İd'in bireyin güdülerinin kaynağı olan temel arzularımızın olduğu kısım olarak betimler. Bireyin en temel arzularının cinsiyet ve cinsellikle ilgili olduğunu vurgulamaktadır. Freud'a göre Ego ise birey benliğinin rasyonel mantıklı tarafını oluşturan kısmıdır. Ego genellikle bireyin isteklerini nasıl gerçekçi bir biçimde elde edeceğini söylediği taraftır. Son olarak benliğin üçüncü kısmını oluşturan Süperego ise bireysel arzu ve itkilerden ziyade ahlaki olanı temsil eden rehber bölümünü oluşturur (Schmallegger 2003:104).

Freud tüm insan davranışlarını yönlendiren etkenin bireyin içinde yaşadığı ve erken çocukluk döneminde şekillenen bilinçaltı kavramı olduğunu ifade etmiştir. Bu anlamda bireyin sadece biyolojik bir varlık olmadığını içsel dinamiklerini yönlendiren psikolojik bir varlık olarak da ele alınması gerektiğini ortaya koymuştur. Freud, her ne kadar doğrudan suç olgusu üzerinde açıklamalarda bulunmasa da, davranışları yönlendiren bir olgu olarak insanın temel içgüdülerinin bulunduğunu ve bununla baş etme ya da edememe durumlarının sapma davranışlarının ortaya çıkmasında etkisi bulunduğunu göstermesi suça yönelik psikolojik açıklamaların ortaya çıkmasında etkili olmuştur (Reid 2006:103).

Freudyen yaklaşıma göre suç olgusunu ortaya çıkaran nokta bireyin istekleri ve onu sınırlandıran kuralları içselleştirme mekanizmaları arasındaki yaşadığı dengesizliklerdir. Bu yaklaşıma göre suçlu davranışın ortaya çıkışında etkili olan ilk etken zayıf bir Süperego'nun varlığıdır. Bireyin uyması gereken temel kuralları ve nasıl davranması gerektiğine yönelik içsel bölümü oluşturan Süperego'nun zayıf olması cinsel suçlarla, birlikte cinayet ve saldırı gibi şiddet suçlarının da görülmesini beraberinde getirir. Süperego'su bütünüyle gelişmemiş bir bireyde psikopat ya da sosyopat eğilimlerin gözlemlenmesi mümkündür (Schmallegger 2003:104-105).

Freudyen yaklaşım bireylerin çocukluk dönemlerinde anneleri tarafından sürekli olarak kısıtlanan bireylerin kısıtlama gösteren (çoğunlukla annenin) kişiyi yücelterek bu durumun üstesinden gelmeye çalıştıklarını vurgulamaktadır. Freudyen yaklaşım bu yüceltme davranışını gerçekleştiremeyen ya da kısıtlanmayla başa çıkamayan bireylerin kadına yönelik nefret suçlarını işleme olasılıklarının yaşamın ileriki dönemlerinde yüksek olduğunu belirtmektedir (Schmallegger 2003:105).

Psikanatik yaklaşıma göre bireylerin suç işlemesine neden olabilecek bir diğer nokta bireylerde aşırı gelişmiş bir Süperego'nun bulunmasıdır. Aşırı gelişmiş Süpergo bireyler istediklerini gerçekleştirdiğinde bu eylemi neden yaptığını sorgulamasına ve bireyin kendini suçlamasına neden olmaktadır. Birey kendini yaptıkları eylemlerden dolayı ne kadar suçlu hissederse Süpergo'su onun o ölçüde cezalandırmasını talep etmektedir. Bu bakımdan, bazı insanlar yakalanmak ve cezalandırılmak istedikleri için suç işleyebilirler (Vito ve Maahs: 2017:97).

Davranışçı Kuram ve Suç

Davranışçı teorisinin kökenleri 1800'lere kadar uzansa da bu teoriye popülerlik kazandıran B.F. Skinner'in çalışmalarıdır. Davranışçı teori temelde her davranışın belirli uyaranlar sonucunda

gerçekleştiği varsayımına dayanmaktadır. Bu yaklaşım psikanalitik görüşün aksine davranışın dışsal gözlemlenebilen uyaranların neticesinde ortaya çıktığını vurgulamaktadır(Reid 2006:106).

Davranışçı teori bir davranış kalıbının oluşması için ödül ya da cezalandırma gibi eylemin gerçekleşmesine neden olan uyarıcı motivlerden bahsetmektedir. Bu anlamda birey herhangi bir davranış sonucunda bir kazanım elde ediyorsa o davranışı benimser ve kalıp haline getirir. Benzer biçimde bir davranış sonucunda herhangi bir yaptırıma maruz kalıyorsa o davranışı unutma eğilimindedir. Suç olgusu açısından değerlendirildiğinde davranışçı teori suç sonucu bireylerin kazanımlar elde ettiğini dışsal uyarıcıların suçlu birey profilini oluşturan etken olduğunun altını çizmektedirler (Reid 2006:106).

Davranışçı teori insanların doğuştan suçlu olmadıklarını diğer bireylerin kendilerine yönelik tepkilerinin suçlu olup olmadıklarını belirlediklerinin altını çizmektedir. Sosyal Öğrenme teorisi davranışçı yaklaşımın kriminoloji disiplini ilgilendiren bir kolunu oluşturmaktadır. Sosyal öğrenme teorisini ortaya atan Bandura'ya göre suç belirli koşullanmalar yoluyla ortaya çıkan ve öğrenme sürecinde şekillenen bir davranıştır(Bandura: 1977).

Bandura şiddetin doğuştan değil de öğrenilen bir davranış olduğunu ortaya çıkarmak için Bobo Doll Deneyi'ni gerçekleştirmiştir. Bu deneye göre odadaki çocuklar videodan hacı yatmaz olarak bilinen özel tasarımı bir oyuncaya yöneltilen şiddet görüntülerini izlemişlerdir. Videoda Bandura'nın asistanı oyuncaya çekiçle vurmakta sürekli olarak şiddet uygulamakta ve tekme atmaktadır. Görüntüler izletildikten sonra aynı oyuncaya yönelik tepkilerini gözlemlemek için çocuklar odaya bırakılmışlardır. Deney sırasında aynı oyuncaya çocukların çekiçle vurduğu şiddet gösterdiği oyuncaya tehdit içeren sözler ettikleri gözlemlenmiştir (Dolu 2012:252-253).

Öğrenme teorileri toplumsal faktörlerin ve etkileşim biçimlerinin bireyleri suç işlemeye yönlendirdiğini ve koşullandırıldığını vurgulamaktadır. Öğrenme teorileri açısından suç olgusunu ortaya çıkaran 3 temel etken bulunmaktadır. Bunlar sırasıyla aile içi etkileşim, aile dışı çevresel deneyimler ve medya etkisidir.(Clark 2009)

Bireylerin aile içi etkileşim süreci içerisinde sapma ya da suç davranışlarına yönelik tutumları ileriki döneminde suça yönelmesi bağlamında kritik öneme sahiptir. Aile bireyin suç olarak nitelendirebilecek davranışlarını görmezden gelip herhangi bir yaptırım uygulamadığında bu tutumun suça yönelik bir eğilim oluşturacağı vurgulanmaktadır. Bireylerin suç olgusuna yönelmesi açısından bir diğer etken yaşadığı çevredeki diğer insanların tutumlarıdır. Suç davranışının övüldüğü, onaylandığı bir sosyal ortamda bulunan bireyler kabul görmek ve benimsenmek adına suça yönelebilir. Medya ise benzer biçimde sapma davranışlarını, uyuşturucu ve çete kültürünü heyecanlı ve cazip bir yaşam biçimi olarak göstererek bireylerin suça yönelmesine neden olabilmektedir (Clark 2009:274).

Davranışçı yaklaşım bireylerin eylemlerinin edimsel koşullanma sonucunda gerçekleştiğinin altını çizerek davranışın neticesinde bireyin ödül kazanması ya da bir cezaya maruz kalmasının pozitif ya da negatif bir pekiştirici olarak rol oynadığını vurgulamışlardır(Reid 2006:108). Davranışçı psikolojinin temel kabullerini suç olgusuna kapsamlı bir biçimde uygulayan Burgess ve Akers (1966:137-146) bireylerin suçlu davranışı gerçekleştirmesinde etkileşim içerisine girdikleri grupların rolünü vurgulamış, bu birlikteliklerin suçlu davranışı ortaya çıkardığının altını çizmiştir. Benzer biçimde bireylerin suç sonucunda elde ettikleri kazanımlar pekiştirme rolü görmekte bu durum da bireyi suç işlemeye davet etmektedir. Örneğin bir çetenin üyesi olmaya başlayan genç bu çeteye zaman geçirdikçe çetenin değerlerini benimseyerek suç işlemeyi normal bir davranış olarak nitelendirecektir.

Davranışçı yaklaşım bireylerin etkileşim kurduğu çevrelerden almış oldukları tepkilerin, elde etmiş oldukları kazanımların ve suçlu eylem sonucunda ceza alıp almama durumunun davranışı ortaya

çıkaran temel faktörler olarak görmektedirler. Bu anlamda suç olgusunun koşullanmalar sonucu ortaya çıkan bir davranış olduğunun altını çizmektedirler.

Bilişsel Kuram ve Suç

Bilişsel yaklaşım davranışçı psikolojinin aksine davranışları basit bir biçimde koşullanmalara ve uyarılara verilen tepki olarak nitelendirilen bakış açısına karşı çıkmaktadır. Bilişsel yaklaşım bireylerin olgulara yüklediği anlamların akıl yürütme biçimlerinin dolayısıyla dünyayı algılama biçimlerinin davranışını yönlendirdiğini iddia etmektedir.

Bilişsel kurama göre bir davranışın bireyler tarafından suç olarak nitelendirilmesi bireylerin yaptığı ahlaki muhakeme sonucunda gerçekleşir. Bu anlamda bilişsel kurama göre bireylerin bilişsel gelişim aşamasında suçlu davranışa yönelik düşünce ve ahlaki muhakemeleri onların suça yönelip yönelmeyeceğini belirlemektedir. Suçlu davranış bu ahlaki muhakeme sonucu kimi bireylerin bu davranışını gerçekleştirmesinde bir sorun görmemesi daha açık bir tabirle kimi meşrulaştırıcı sebepler bulması sonucunda ortaya çıkar(Reid 2006:106).

Bilişsel kuram bireylerin ahlaki ve entelektüel gelişim süreçleri içerisinde olduğunu vurgulayarak bu sürecin kişiden kişiye farklılık gösterebileceğini ifade etmektedir. Lawrance Kohlberg bilişsel ve ahlaki muhakeme biçimlerinin gelişme düşüncesini suç alanına uygulayan ilk uzmanlardan birisidir. Kohlberg temelde düşük ahlaki gelişim gösteren bireylerin suç işleme potansiyellerinin yüksek olduğunun altını çizmektedir. Doğru eylemi güce itaat etmek ve cezadan kaçınmak olan gören birisi ona göre ahlaki muhakeme yeteneği en az gelişmiş suça en yakın bireydir. Bununla birlikte eşitlik adalet ve insan yaşamına saygıyı sağlamak adına evrensel prensiplere uyulması gerektiğinin doğru eylem biçimi olduğunu düşünen bireyler ahlaki muhakeme yeteneği en gelişmiş dolayısıyla suç işleme olasılığı en düşük bireylerdir(Kohlberg ve Hersh 1977.53-59).

Bilişsel kuram suç olgusunun ortaya çıkması noktasında bireylerin ahlaki muhakeme gelişiminin, eylemi gerçekleştirirken yürüttüğü akıl yürütme ve meşrulaştırma biçimlerinin son derece önemli olduğunun altını çizmektedirler. Bu yaklaşıma göre suçlu kariyere sahip bireyler suçun acil ihtiyaçlarını gidermek için uygun bir araç olduğunu düşünme eğilimindedir. Bu bakımdan kanunlara uyma, kamu yararına uygun hareket etme gibi uzun vadeli hedefler suçlu kariyere sahip bireyler için daha somut kısa vadeli hedeflere göre anlamsız kalmakta bu tür bir bilişsel yapıya sahip bireyler suç işlemeyi tercih etmektedir(Ward ve Stewart 2003'den aktaran Siegel 2006:159).

Temel Kişilik Özellikleri, Psikopati ve Suç

Suç olgusunu bireylerin kişilik özellikleri üzerinden inceleyen yaklaşımlar suç olgusu ile bireylerin kişilik yapısı arasında bağlantı kurmayı amaçlamaktadır. Bu yaklaşım, belirli kişilik özelliklerinin suça yönelim açısından aktif rol oynayabileceğinin altını çizmektedir. Genel kişilik özellikleriyle ilgili teorilerden en bilinenlerden birisi 5 faktörlü kişilik modelidir. Bu modele göre bireylerin kişisel farklılıkları 5 temel alan üzerinden belirlenebilmektedir. Bireylerin kişilik özelliklerini belirleyen 5 temel alan sırasıyla şunlardır;

- 1 Duygusal açıdan stabil olup olmama durumu (Nörotisizm)
- 2 Dışa dönük olup olmama durumu (Sosyallik)
- 3 Yeni deneyimlere tecrübelerle yönelik tutum (Açıklık)
- 4 Başkalarıyla kolay ya da zor geçinme durumu (Uyum)
- 5 Sorumluluk sahibi olma durumu (Görev Bilinci) (Clark ve diğerleri 2007).

Duygusal açıdan stabil olan bireyler yaşadıkları hayal kırıklıklarını atlatmada daha başarılı olabiliyorken duygularında değişkenlik gösteren bireyler kendisi dışında gerçekleşen durumların yaratmış olduğu negatif etkileri tolere etmekte zorluk yaşamaktadırlar(Clark ve diğerleri 2007).

Duygusal açıdan stabil olmayan bireyler yaşadıkları durumlara beklenenden sert tepki gösterip suç eylemlerine karışabilirler. Benzer biçimde başkalarıyla kolay geçinme noktasında zorluk yaşayan bireyler yaşadıkları sorunlar karşısında şiddete başvurma eğilimi gösterebilirler.

Kişilik özellikleri ve suç olgusu arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarında Miller ve Lynam (2001:780) suçlu bireylerin kişilik özelliklerini şu şekilde özetlemektedir:

“Suç işleyenler düşmanca, ben merkezci, kindar, kıskanç ve başkalarına karşı kayıtsız olma eğilimindedir. Suçlu bireyler hırs, motivasyon ve sebatan yoksundur, dürtülerini kontrol etmekte zorluk çekerler, geleneksel olmayan ve sıra dışı değerlere ve inançları sahip olma eğilimindedirler” (Miller ve Lynam 2001:780).

Genel kişilik özellikleri dışında anti sosyal ve psikopati eğilimi gösteren bireylerle suç arasında ilişki kuran ve suç olgusunu bireylerin “anormal” psikolojik özellikleri üzerinden açıklamaya çalışan görüşler bulunmaktadır. Bu yaklaşıma göre sosyopati ya da psikopati eğilimleri gösteren bireylerin suç işlemeye meyilli oldukları vurgulanmaktadır. Sosyopati ve Psikopati kavramları her ne kadar eş anlamlı olarak kullanılsa da sosyopatların genellikle yıkıcı, bireyin kişilik gelişimine zarar verici bir toplumsal çevrede yetişmesinden kaynaklandığı psikopatinin ise bireyin kendi içinden kaynaklanan bir kusurun veya sapmanın ürünü olduğu vurgulanmaktadır. Anti sosyal kişilik bozukluğuna sahip bireylerin genel karakter özellikleri başkalarıyla kalıcı ilişkiler kurmada yaşanan yetersizlikler, diğerlerinin haklarına saygı göstermeye yönelik umursamazlık, dürtüsel hareket etme, bencil ve manipülatif davranışlarda sıklık olarak tanımlanabilir (Jacoby 2004’den aktaran Clark 2009:276).

Psikopat kişiliğin kesin nedenleri üzerinde uzlaşa sağlanmasa da bu konuda 3 temel etkenin önemli olduğu söylenebilir. Bunlardan ilki bireyin travmatik bir sosyalizasyon yaşamasıdır. Özellikle çocukluk döneminde ebeveyn istismarına maruz kalan çocuklarda sevgi bağından yoksun kalan çocuklarda yaşamının sonraki döneminde bu tür bir eğilimin oluşması beklenebilir. Psikopat kişiliğin oluşumu ile ilişkili bir diğer görüş ise bu bireylerin nörolojik bozukluklara sahip olmasıdır. Bu görüşe göre psikopat eğilimleri gösteren bireylerin otonom sinir sistemlerinin normal bireylerden farklı olduğu kalp atış hızının, duysal duyarlılığın ve algılama biçiminin normal insanlardan farklı olduğu vurgulanmaktadır. Psikopat kişilik özelliğini açıklayan son görüş ise beyin anormalliklerinin bu bireylerde gözlemlenmesi sonucu psikopat eğilimler ortaya çıkar. Bu görüşe göre limbik sistemlerindeki işlev bozukluğu bu bireylerin anti sosyal ve zarar verici davranışlarına neden olmaktadır (Siegel 2006:162-163).

Sonuç

Suç olgusunu açıklamaya yönelik biyolojik yaklaşımlar genellikle bu faktörlere çok fazla önem atfederek suç olgusunu belirleyen tek olgunun biyolojik faktörler olduğunu vurgulaması dolayısıyla suça yol açan çevresel etkenleri göz ardı etmesi noktasında eleştirilmektedirler. Özellikle ilk dönem biyolojik teoriler, pozitivizmin etkisiyle deterministik bir yaklaşım içerisinde suç olgusunu açıklama eğilimi içerisindedirler. Bununla birlikte çağdaş biyoloji teorileri suçu tek nedenli bir yapı olarak görmeyip çevresel ve sosyal etkilerin de suçun gerçekleşmesinde rolü bulunduğunu kabul etmişlerdir.

Çağdaş biyolojik teoriler fiziki ya da biyolojik özelliklerin suçla ilişkisini ortaya koyarken klasik yaklaşımların aksine suç ve biyoloji arasındaki ilişkiyi tek nedenli doğrusal bir düzleme dayandırmaz. Çağdaş yaklaşımlar belirli biyolojik özelliklerin ya da vücuttaki biyokimyasal yapıların suça etkisini yatkınlık üzerinden açıklama eğilimindedir. Crews (2009:198) çağdaş biyo-sosyal teorilerin toplumsal faktörlerin de etkisi bulunduğunu kabul ederek biyolojik faktörler üzerinden suçu açıklama yöneliminde olduğunu belirtmekte ve modern biyososyal yaklaşımları şu şekilde özetlemektedir:

“Modern biyo-sosyal teoriler, davranışın sosyolojik gelişimi (yani sosyal öğrenme, koşullandırma) ile ilgili inançları, davranışta bulunan bireyin biyolojik gelişimi ile bütünleştirmeye çalışır. Davranışların kalıtsallığını ifade eden önceki biyolojik teorilerin aksine, biyo-sosyal teoriler belirli davranışlar için genetik bir yatkınlık olabileceğini öne sürmektedir.” (Crews 2009:198).

Biyolojik temelli teoriler her ne kadar suç olgusunu çok boyutlu bir biçimde ele alma eğiliminde ise de bilimsel gelişim düzeyimiz anti sosyal sapkın ve suçlu davranışların tam olarak biyolojik nedenlerle gerçekleştiğini henüz doğrulamış değildir (Crews 2009:198). Bu bakımdan suçlu gen diye bir olgunun varlığından söz etmek mümkün değildir (Dolu 2012:176). Ayrıca daha önce belirtildiği gibi herhangi bir suç türünü açıklamaya çalışan biyolojik görüşler suçun çok çeşitli ve kompleks doğasını göz ardı edebilirler. Örneğin saldırganlığı hormonal değişimlere bağlayan biyolojik yaklaşımlar diğer suç türlerini açıklama da yetersiz kalmaktadır. Bununla birlikte yapılan bilimsel çalışmalar insan biyolojisi ve suç olgusu arasında korelasyon olduğunu ortaya koymaktadırlar. Bu anlamda suç olgusunu açıklamaya yönelik biyo-sosyal çalışmaların yaygınlığı ve popüleritesi artış göstermektedir. Moleküler genetik alanındaki gelişmeler göz önüne alındığında, bu eğilimin önümüzdeki yıllarda da devam edeceği öngörülebilir (Vito ve Maahs:2017:79).

Psikolojik suç teorileri suç olgusunu bireysel bir olgu olarak değerlendirip suç işleyen bireylerin genellikle anormal olarak etiketlediği noktada eleştirilebilir. Bu anlamda suç olgusunu salt bireysel psikolojik faktörlere indirgeyerek suç olgusunun toplumsal, ekonomik boyutlarını göz ardı edip biyolojik eksenli teorilerde olduğu gibi bu durumu birey bazında değerlendirmek eksik bir yaklaşım olacaktır.

Psikolojik yaklaşımlar suçlu bireyler ile diğer bireyler arasında psikolojik kaynaklı farklılıkların bulunduğunu vurgulamaktadır. Bu farklar kimi zaman suçlu bireylerin empati yeteneklerinin olmaması, kimi zaman hazzı erteleme davranışlarının gelişmemiş olması ve dürtüsel davranmaya eğilimli olması, kimi zaman da bireylerin yaşadıkları içsel çatışmalar ve çevreyle uyum içerisinde yaşayamamasına kadar farklı noktalara kadar uzanabilir (Dolu 2012:205). Psikolojik eksenli suç teorileri her ne kadar bazı patolojik olarak değerlendirebileceğimiz bireysel vakaların suça yönelim nedenlerini açıklama noktasında başarılı olsa da normal bireylerin suç işleme nedenlerini açıklayamaz.

Psikolojik açıklamalara yönelik getirilen eleştirilerden bir diğerini ise bu teorilerin ortaya koyduğu savlarını ölçme ve test etme açısından yetersiz olduğuna yönelik eleştirilerdir. Bu anlamda psikolojik bazı kavramların ölçülebilir hale getirilmesi ve operasyonelleştirilmesi oldukça zor olabilmektedir. Örneğin id ego ve süper ego kavramlarının somut bir biçimde ölçülebilir hale getirilmesinde böyle bir güçlük bulunmaktadır (Dolu 2012:204).

Biyolojik ve psikolojik temelli suç teorileri suç olgusunu bireysel faktörler üzerinden açıklayarak temelde suçlu bireylerin biyolojik ya da psikolojik özellikler bakımından diğer bireylerden farklı olduğu vurgusunda bulunurlar. Biyolojik ve psikolojik temelli suç teorileri kendi içerisinde çok farklı yaklaşımları içerisinde barındıran bir yapıya sahip olsa da, bu teorilerin suç olgusunu yöntembilimsel bir tutarlılıkla ele almaya başladığı, suç olgusunu metafizik doğaüstü güçler ya da ölçülmesi mümkün olmayan felsefi kavramlar üzerinden değil bilimsel disiplinin gerektirdiği ölçülebilir test edilebilir veriler üzerinden ele almaya başladığı söylenebilir.

Erken dönem biyolojik ve psikolojik suç teorilerinin suç olgusunu zorunlu bir nedensellik yaklaşımı üzerinden inceleme noktasında eleştirilere uğraması suça etki eden toplumsal nedenlerin olabileceği bakışını beraberinde getirmiştir. Çağdaş biyolojik ve psikolojik temelli yaklaşımlar suçu tek bir boyuta indirgeyerek suç olgusunu zorunlu bir nedensellik üzerinden açıklamak yerine toplumsal, kültürel faktörlerin de suça yönelimde bir yatkınlık yaratabileceğini vurgulama eğilimindedir (Reid 2006:110).

Suç olgusunun çok boyutlu ve disiplinler arası bir yaklaşımla ele alınması gerekliliği her geçen gün popülerliğini artıran bir görüş olarak kriminoloji disiplininin gündemine geldiği söylenebilir. Bu anlamda suçun çok katmanlı ve kompleks yapısını zorunlu bir nedensellik üzerinden değil, onun ortaya çıkmasına olanak sağlayan eğilim ve yönelimleri anlamayı amaçlayan disiplinler arası bir bakış açısının gerektiği görüşü, biyolojik ve psikolojik temelli teoriler tarafından ne kadar benimsenirse, bu teorilerin o ölçüde suç olgusunu açıklama gücünü ve popülerliğini koruyacağının altını çizmekte fayda vardır.

KAYNAKÇA

- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
- Barlow, H. D. Kauzlarich, D. (2010). *Explaining Crime: A Primer in Criminological Theory*. New York, NY: Rowman & Littlefield Publishers Inc.
- Booth, A., and D. Osgood. (1993). "The influence of testosterone on deviance in adulthood." *Criminology* 31: 93-117.
- Burgess, R., & Akers, R. (1966) A differential association-reinforcement theory of criminal behavior. *Social Problems*, 14, 128-147
- Clark, J, W. (2009). *Psychological Theories of Crime*, In J. Miller (Ed.), *21st Century Criminology: A Reference Handbook*. (pp. 271–278). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
- Clark, J., Boccaccini, M., Caillouet, B., & Chaplin, W. (2007). Five factor model or personality traits, jury selection, and case outcomes in criminal and civil cases. *Criminal Justice and Behavior*, 34, 641–660.
- Crews, A. D. (2009). *Biological theory*. In J. Miller (Ed.), *21st Century Criminology: A Reference Handbook*. (pp. 184–201). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications
- Cullen, F.T., & Wilcox, P. (Eds). (2010). *Encyclopedia of criminological theory*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Dolu, O.(2012), *Suç Teorileri: Teori Araştırma ve Uygulamada Kriminoloji*. Ankara: Seçkin Yay.
- Ellis, L, Walsh, A. (1997) *Gene-based Evolutionary Theories in Criminology*. *Criminology* 35 (2):229-276.
- Gottfredson, Michael R. and Travis Hirschi (1990). *A General Theory of Crime*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Jacoby, J. (2004). *Classics of criminology* (3rd ed.). Long Grove, IL: Waveland Press.
- Karasu, M. A. (2008), "Türkiye’de Kentleşme Dinamiklerinin Suça Etkisi", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 57(4): 255-281.
- Katz, J., & Chambliss, W. J. (1991). *Biology and crime*. In J. F. Sheley (Ed.), *Criminology*. Belmont, CA: Wadsworth, pp. 257–258.
- Kohlberg, L., & Hersh, R. H. (1977). *Moral development: A review of the theory*. *Theory into Practice*, 16(2), 53–59.
- Miller, J. D., & Lynam, D. (2001). *Structural models of personality and their relation to antisocial behavior: A meta-analytic review*. *Criminology*, 39, 765–798.
- Miller, J. M. (2009). *21st Century Criminology: A Reference Handbook*. Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc.

-
- Moore T, Scarpa A, Raine A.(2002) A Meta-Analysis of Serotonin Metabolite 5-HIAA and Antisocial Behavior. *Aggressive Behavior*. 28:299–316.
- Mushanga, M, T. (2011). *Crime and Deviance : An Introduction to Criminology*. Nairobi, Kenya: LawAfrica Publishing Ltd.
- Rafter, N. (2008). *The Criminal Brain: Understanding Biological Theories of Crime*. New York: New York University Press.
- Reid, S. T. (2006). *Crime and criminology* (11th ed.). Boston: McGraw Hill.
- Schmallegger, F. (2003). *Criminal Justice Today*,(7th ed). Pearson Custom Publishing.
- Siegal, L. (2006). *Criminology: The core* (3rd ed.). Belmont, CA:Cengage Learning.
- Siegel, L.J., & Senna, J.J. (2005). *Introduction to criminal justice*. New York: Thompson Wadsworth.
- Vito, G.F. Maahs, J.R. (2017). *Criminology: Theory, research and policy*, 4ed, Jones & Bartlett Publishers, Burlington.
- Ward, T. Stewart, C.(2003). “The Relationship between Human Needs and Criminogenic Needs,” *Psychology, Crime & Law* 9, 219–225. 121.
- Williams, K. S. (2012). *Textbook on Criminology* (Vol. 7th ed). Oxford: OUP Oxford.
- Winterdyk, J. A. (2016). *Canadian criminology* (3nd ed.). Toronto, ON: Pearson Prentice Hall.